

Toekomstbestendige ontmoetingscentra

STAGEONDERZOEK DOARPSWURK

Auteur:	Hidde Jonker 000020389
Instituut:	Van Hall Larenstein
Stagebieder:	Doarpswurk
Stagebegeleider:	Theo Andreae
Stageperiode:	02-02-2021 / 11-06-2021

Colofon

Instituut:

Hogeschool van Hall Larenstein te Leeuwarden

Stagebieder:

Doarpswurk

Stagebegeleider:

Theo Andreae

Meer informatie:

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Hidde Jonker

e-mail: hidde.jonker@hvhl.nl

Telefoon: 06 15 622 936

Uitgevoerd door: Hidde Jonker

Status: definitief

Juni, 2021

1.	Inleiding.....	4
1.1.	Aanleiding.....	4
1.2.	Probleemstelling	5
1.3.	Doelstelling.....	5
1.4.	Hoofdvraag.....	5
1.5.	Deelvragen	5
2.	Huidige situatie ontmoetingscentrum	6
2.1.	Ontmoetingscentrum/ dorpshuis.....	6
2.2.	Coronacrisis	6
2.3.	Huidige functies ontmoetingscentra.....	8
3.	Nieuwe ontwikkelingen ontmoetingscentra	9
3.1.	Quick wins	9
3.2.	Longterm wins.....	11
3.3.	Ideeën die meer mensen aantrekken	12

1. Inleiding

In het kader van mijn projectstage bij Doarpswurk voer ik een onderzoek uit waarin verdienmodellen worden verzameld en gebundeld voor ontmoetingscentra. Voor een duidelijk beeld van de organisatie wordt hieronder een beschrijving gegeven.

Doarpswurk is een organisatie die initiatieven steunt die de leefbaarheid op het Friese platteland versterken. Doarpswurk biedt pragmatische ondersteuning aan dorpshuizen, dorpsbelangen en andere leefbaarheids- en duurzaamheidsinitiatieven. Denk hierbij aan het verbinden en inspireren van mensen om zo gemeenschappen in hun kracht te zetten. Doarpswurk faciliteert kennis en inzichten, die bijdragen aan oplossingen voor een aantrekkelijke leefomgeving: van een dorpsvisie tot het verbouwen van een dorpshuis. De ideeën en ontwikkelingen komen vanuit de dorpen zelf en daardoor passen ze binnen de gemeenschap en haar identiteit. De ideeën en ontwikkelingen komen dus van onderop. Doarpswurk helpt bij de begeleiding en neemt het proces niet over. Ze fungeren als dat laatste steuntje in de rug wat dorpen soms net nodig hebben. Daarnaast wordt kennis geboden die vaak niet aanwezig is in een dorp (Doarpswurk, z.d.).

Netwerk Duurzame Dorpen (NDD) is een initiatief van Doarpswurk en deelt kennis, ervaring en ideeën in een netwerk. Op deze manier hoeven dorpen niet steeds nieuwe ideeën uit te vinden. In het netwerk kunnen alle Nederlandse dorpen informatie delen zoals plannen, projectvoorstellen, activiteiten, et cetera. Naast het digitale aspect ondersteunt en faciliteert NDD ook duurzame ontwikkelingen. Hierbij zijn ze gericht op de ontmoeting, contacten en het bevorderen van deskundigheid (Doarpswurk, z.d.).

De missie van Doarpswurk is: *“Doarpswurk ondersteunt en stimuleert initiatieven van onderop die de leefbaarheid binnen de Friese gemeenschap versterken. Het ‘Doarpswurk’ is vrijwilligers in hun kracht zetten voor een goede en gezonde toekomst voor hun leefomgeving. We beogen de sociale cohesie, zelfsturing en het sociaal-ondernemerschap van de Friese gemeenschap te behouden en te versterken. De verantwoordelijkheid en het eigenaarschap ligt bij de gemeenschap zelf. We leveren een zichtbare bijdrage aan duurzame ontwikkeling en leefbaarheid binnen de Friese gemeenschap. Doarpswurk werkt daarbij nauw samen met andere netwerkpartners.”* (Doarpswurk, z.d.)

1.1. Aanleiding

In het kader van de projectstage bij Doarpswurk wordt onderzoek gedaan naar ontmoetingscentra. In dit onderzoek worden nieuwe verdienmodellen ontworpen waardoor ontmoetingscentra mogelijke handvaten krijgen voor de toekomst. Ontmoetingscentra hebben na corona een grote klap gekregen wat betreft hun exploitatie. De huidige situatie wordt in dit onderzoek beschreven. Verder wordt een beschrijving gegeven van de huidige functies in ontmoetingscentra en wat ontmoetingscentra van plan zijn te gaan doen. Uiteindelijk worden drie aanbevelingen gevormd. Als u hulp nodig heeft bij het uitwerken van de ideeën, dan kunt u contact opnemen met Doarpswurk.

Om dit onderzoek zo goed mogelijk te laten verlopen zijn allereerst een probleemstelling en doelstelling opgesteld. Om de doelstelling te behalen is een hoofdvraag gevormd, daarbij zijn drie deelvragen uitgewerkt. De probleem- en doelstelling & hoofd- en deelvragen zijn hieronder beschreven.

1.2. Probleemstelling

Mensen gaan steeds minder naar dorpshuizen waardoor er minder inkomsten zijn.

1.3. Doelstelling

Oplossingen zoeken waardoor dorpshuizen in de toekomst financieel gezond zijn.

1.4. Hoofdvraag

Wat zijn realistische verdienmodellen waar ontmoetingscentra op kunnen draaien?

1.5. Deelvragen

1. Wat is de huidige situatie van ontmoetingscentra in Fryslân?
2. Welke toekomstige ontwikkelingen hebben ontmoetingscentra op het oog?
3. Wat voor nieuwe en innovatieve ontwikkelingen kunnen worden bedacht voor ontmoetingscentra om deze toekomstbestendig te maken?

Figuur 1 (Pixabay)

2. Huidige situatie ontmoetingscentrum

In dit hoofdstuk wordt kort uitgelegd wat de functie van een ontmoetingscentrum is. Daarnaast wordt kort toegelicht welke problemen de coronacrisis voor ontmoetingscentra met zich meebrengen. Tot slot wordt een inzicht gegeven van de huidige functies in dorpshuizen in Fryslân. Deze functies zijn door middel van een enquête achterhaald. De informatie uit dit hoofdstuk is van essentieel belang voor de volgende hoofdstukken.

2.1. Ontmoetingscentrum/ dorpshuis

Het ontmoetingscentrum of dorpshuis is een plaats die vaak nog de enige voorziening is voor het verenigingsleven, theater, muziekkuitvoeringen en binnensport in een dorp waar mensen elkaar ontmoeten. Daarnaast zijn diverse commerciële maatschappelijke diensten in ontmoetingscentrum gevestigd. Ontmoetingscentra bestaan voornamelijk door de inzet van vrijwilligers. Ze leveren een belangrijke bijdrage aan de leefbaarheid op het platteland. De organisatie en ondersteuning verschilt per gemeente (Dorpshuizen, z.d.).

Het dorpshuis is van oudsher dé plek waar dorpsbewoners elkaar treffen. Dit is in het huidige leven nog steeds het geval. Buurtwinkels verdwijnen, kroegen sluiten en het ledenaantal van verenigingen loopt terug. Bewoners van dorpen moeten steeds vaker uitwijken naar grotere omliggende plaatsen. Wat vaak nog wel blijft bestaan zijn de kerk en het dorpshuis. Fryslân telt in totaal ruim 250 dorpshuizen. Dit is over 400 dorpen een groot aantal. Voornamelijk in kleine dorpen zijn dorpshuizen van groot belang (Dorpshuizen, z.d.).

2.2. Coronacrisis

Dorpshuizen vormen het DNA van een dorp. Door de coronacrisis komen dorpshuizen in zwaar weer, doordat alle dorps- en buurthuizen gesloten zijn lopen zij inkomsten mis. Daarom heerst bij veel dorpshuizen de vraag 'hoe houden we ons hoofd boven water na de coronacrisis?' Deze vraag wordt in volgende hoofdstukken beantwoord. Hierdoor kunnen ze voorlopig verder. Echter loop je op deze manier achter de feiten aan.

De meeste dorps- en buurthuizen in Fryslân zijn eigendom van een stichting. Dat betekent dat ze zelf moeten zorgen voor inkomsten om hun dorps- of buurthuis draaiende te houden. De sluiting heeft grote gevolgen. De inkomsten voor een dorps- of buurthuis komen voornamelijk uit het verhuren van ruimten en inkomsten uit barexploitatie. Vaste lasten zoals gas, water, elektra en verzekeringen lopen door, terwijl de inkomsten zijn weggevallen. Financiële tekorten zullen gevolgen hebben voor de reserves die in jaren zijn opgebouwd en de geplande investeringen in renovatie, innovatie en verduurzaming (Doarpswurk, 2020).

Er zijn, naast de financiële problemen, ook andere problemen. Na het sluiten van dorps- en buurthuizen kunnen ook sociale problemen ontstaan. Juist in deze crisis wordt het belang van de sociale functie van een dorps- of buurthuis duidelijk. Het gemis van contact tussen verenigingen en andere dorpsbewoners wordt steeds meer gezien, terwijl de behoefte naar dit contact wel groter is dan ooit. Daarnaast kunnen vrijwilligers, na het sluiten van dorps- en buurthuizen, steeds meer afhaken. Dit kan voor grote problemen zorgen (Doarpswurk, 2020).

In gemeente Medemblik is in maart een onderzoek gestart naar maatschappelijke organisaties in relatie met de coronacrisis. Alle organisaties, uit de Noord-Hollandse gemeente, kregen een vragenlijst toegestuurd. Zij werden gevraagd hoe hard ze werden getroffen door de coronacrisis en welke ondersteuning zij noodzakelijk achten. De resultaten van het onderzoek waren niet positief, maar vielen ook niet tegen. De meeste organisaties ondervonden, door het uitstellen of afblazen van activiteiten, dat de kosten enigszins terugliepen. Voor wie dat niet gold, boden de landelijke steunmaatregelen vaak uitkomst. Wat voornamelijk opviel is dat er sterke verschillen tussen diverse sectoren bleken te zijn. Sectoren die voor een belangrijk deel op vrijwilligers draaiden konden verder door contributie en abonnementen. Daarnaast viel op dat dorpshuizen het voornamelijk zwaar hebben. Die zijn veel geld aan huisvesting en personeelskosten kwijt. Daar staan nu geen inkomsten uit activiteiten meer tegenover. (Hendriksma, 2020). Gemeenten, provincies en waterschappen krijgen een tweede steunpakket van € 777 miljoen euro voor compensatie van inkomsten die zij mislopen en de extra kosten die zijn gemaakt door corona. Met het aanvullende pakket zijn ook afspraken gemaakt over het voortbestaan van dorps- en buurthuizen als belangrijke ontmoetingsplek voor kwetsbaren in de samenleving. Voor dorps- en buurthuizen is een bedrag van € 17 miljoen euro beschikbaar. Gemeenten mogen zelf weten hoe zij deze middelen gaan gebruiken (Rijksoverheid, 2020).

2.3. Huidige functies ontmoetingscentra

Om de huidige functies van ontmoetingscentra te achterhalen is een enquête uitgezet bij alle dorpshuizen in Fryslân (260 adressen). De enquête is ingevuld door 47 respondenten. Dit betekent dat de respons 18,1% is. Hierdoor is de enquête representatief. In de enquête werd gevraagd naar de huidige functies van dorpshuizen in de categorieën: culturele, horeca en maatschappelijke functies. Alle huidige functies zijn overzichtelijk te zien in Tabel 1, Tabel 2 en Tabel 3.

Tabel 2 Culturele functies

Culturele functie:
Start/eindpunt voor tochten
Toneelvoorstellingen
Volleybal in gymzaal
Begrafenissen
Zang activiteiten
Verhuur yogavereniging
Verhuur kaatsvereniging
Concerten
Dorpsarchief
Radiomarkt
Dorpsbelang
Muziek concoursen
Muziek school
Winterfair
Breiclub
Lifestyle ruimte
Theater
Fitness
Kerk
Dansvereniging
Biljartvereniging
Gymvereniging
Vergaderruimten
Pub quiz
Workshops
Klaverjassen
Sinterklaasintocht
Oktoberfeest
Carnaval
Wijn/bier proeverijen
Bijeenkomsten energiecorporatie
Kunstroute

Tabel 1 Horecafuncties

Horeca functie:
Nazit
Familiebijeenkomsten
Warme maaltijden verzorgen
Bruiloften
Dorpsfeesten
Snackverkoop
Dorpsmaal
Koffieochtenden
Buurtkamer
Dorpscafé

Tabel 3 Maatschappelijke functies

Maatschappelijke functie:
Kinderopvang
Activiteiten voor ouderen
Activiteiten voor jongeren
Jeugdthunk
School
Bibliotheek
Huisarts
Stemlokaal
Kapper
Kindercoaching
Thuiszorg
Pedicure
Fysiotherapeut
Calamiteitencentrum

3. Nieuwe ontwikkelingen ontmoetingscentra

In dit hoofdstuk worden nieuwe ontwikkelingen voor ontmoetingscentra gegeven. Ook deze informatie is gehaald uit de enquête. De informatie wordt verstrekt door middel van de volgende vragen: 'Heeft uw dorps- of buurthuis de afgelopen jaren nieuwe ideeën bedacht om extra inkomsten te genereren, zo ja welke?' Vervolgens is gevraagd of de respondenten toekomstige functies konden bedenken. Dit is gedaan aan de hand van de volgende vraag 'welke toekomstige functies zou uw dorps- of buurthuis kunnen krijgen?' Beide vragen zijn in dit hoofdstuk beschreven. De toekomstige/ nieuwe functies zijn onderverdeeld in zogenaamde 'quick wins' en 'long term wins'. Quick wins zijn functies waardoor ontmoetingscentra gelijk meer winst behalen. Long term wins zijn nieuwe functies waardoor op de lange termijn meer geld wordt verdiend. Tot slot worden maatregelen beschreven die niet zorgen voor nieuwe inkomstenbronnen. Deze ideeën moeten voor meer mensen zorgen in ontmoetingscentra. Hierdoor wordt indirect meer winst behaald doordat ze mogelijk aansluiten bij andere functies waar wel geld aan wordt verdiend.

3.1. Quick wins

Allereerst worden een aantal 'quick wins' voor ontmoetingscentra beschreven. Dit betreffen nieuwe functies die gelijk invloed hebben op de exploitatie van ontmoetingscentra. De quick wins zijn:

1. Sponsoring

Reclameborden ophangen in de gymzaal. Hierbij kunnen bedrijven zelf reclameborden ontwerpen. Deze borden worden opgehangen in de zaal voor een x bedrag. De reclame kan ook worden afgebeeld op een scherm of iets dergelijks. Door dit idee kunnen ontmoetingscentra op een makkelijke manier geld genereren. Dit idee gaat voornamelijk om lokale sponsoring. Dit heeft indirect positieve gevolgen voor het betreffende gebied waarin het ontmoetingscentrum zich bevind.

2. Werkplekken

Het introduceren van werkplekken in ontmoetingscentra. De plekken zijn bedoeld voor mensen die thuis lastig aan hun werk toe komen. Dit idee is vanwege de coronacrisis erg versterkt, aangezien veel werknemers niet naar hun werkplek mogen komen. De verwachting is dat na de coronacrisis het thuiswerken blijft. Voor een hele dag werken in het ontmoetingscentrum betaal je, inclusief alle faciliteiten (koffie, thee, et cetera), een X- bedrag. De werknemer zelf en het dorpshuis profiteren hiervan. Naast werkplekken kunnen ook studieruimtes voor studenten worden gerealiseerd. Studenten hebben veel thuisstudie maar kunnen zich, vanwege bijvoorbeeld hun thuissituatie, niet altijd even goed concentreren. Ontmoetingscentra verdienen op dezelfde manier als werkplekken hun geld aan deze studieruimtes.

3. Buurtkamer

Een buurtkamer realiseren in ontmoetingscentra. Een buurtkamer is een kleinschalige ontmoetingsruimte voor met name oude dorpsbewoners (55+). Het is als het ware een gastvrije 'huiskamer' waar men tijd heeft voor een praatje, een kopje koffie, het lezen van een tijdschrift, et cetera. Daarnaast worden verschillende creatieve activiteiten aangeboden. Voorbeelden zijn gezamenlijk eten en meehelpen met koken. De buurtkamer heeft een vrije inloop waarvoor bijvoorbeeld maandelijks een bedrag wordt betaald. Een buurtkamer speelt in op de wens van veel ouderen om zo lang mogelijk zelfstandig te willen blijven wonen. Zeker voor hen is het belangrijk om actief te blijven deelnemen aan het maatschappelijke leven en anderen te ontmoeten in de eigen buurt of dorp. Voor een buurtkamer zijn wel vrijwilligers nodig die als gastheer of gastvrouw fungeren en vrijwilligers die activiteiten willen organiseren en begeleiden. Ook is het belangrijk dat de ouderen de mogelijkheid krijgen om opgehaald en gebracht te worden (Tympaan de Baat, z.d.).

4. Bezorgpunten

Bezorgpunten in dorpshuizen plaatsen. Het is voor pakketbezorgers het meest efficiënt als ze maar één keer naar een adres hoeven te rijden. Het bespaart kosten en draagt daarnaast bij aan de duurzaamheid. Bezorgpunten worden door vervoerders als goede alternatieven gezien, omdat pakketten op deze manier altijd bij de eerste poging kunnen worden afgeleverd (Autoriteit Consument & Markt, 2020). Ontmoetingscentra hebben een bron van inkomen door geld te krijgen van de betreffende bezorgorganisaties. Dit komt doordat het werk voor de organisaties makkelijker wordt. Hier mag een X bedrag tegenover staan.

3.2. Longterm wins

Nu de 'quick wins' zijn beschreven, komen de 'long term wins' aan bod. Dit zijn maatregelen die geen directe gevolgen hebben op de exploitatie. De long term wins luiden als volgt:

1. Buurtmarkt

Door het verdwijnen van steeds meer voorzieningen (bijvoorbeeld de supermarkt) wordt het steeds minder aantrekkelijk om in een dorp te wonen. Een buurtmarkt kan een mooie aanvulling zijn in een dorps huis. Op de buurtmarkt worden verse lokale producten verkocht en het dorps huis beschikt al over een koelkast en vriezer om de producten goed te bewaren. Dorpsbewoners kunnen voor een bepaald bedrag lid worden van de buurtmarkt. Tevens helpen ze bijvoorbeeld een keer per maand bij het klaarzetten van de bestellingen en andere klusjes. Hierdoor ontstaan onderling contacten en verbinding met elkaar, maar ook met de boeren en andere lokale producenten.

2. Jongerenruimte

Maak een ruimte die voor en van de jongeren is. Deze ruimte mogen ze zelf inrichten. Denk aan gameruimtes of ruimtes die geschikt zijn om gezellig te zitten. Een ander bijkomend voordeel is dat jongeren uit de keten worden gehaald, waardoor er meer toezicht is. Zorg er wel voor dat jongeren verantwoordelijkheid krijgen. Hierdoor voelen ze zich serieus genomen. Dit betekent dat ze zelf regels mogen bedenken zolang ze aan de algemene regels voldoen (geen alcohol onder 18 jaar, et cetera). Door het maken van een jongerenruimte spoor je de doelgroep aan mee te doen aan andere activiteiten. Hierdoor ontstaat er een bepaalde dynamiek die uiteindelijk zorgt voor meer inkomsten.

3.3. Ideeën die meer mensen aantrekken

In deze paragraaf worden ideeën genoemd die ervoor zorgen dat er meer reuring komt in ontmoetingscentra. Ook komen ideeën aan bod die zorgen voor een bezuiniging op de exploitatie. De ideeën zorgen niet voor direct geld maar zijn indirecte verdienmodellen.

1. Seminars

Het houden van seminars samen met dorps- of wijkbewoners in het dorps huis. Een seminar staat in het teken van informatieoverdracht tussen verschillende partijen. Er worden seminars in verschillende categorieën georganiseerd. Bij de verschillende categorieën worden, gericht deelnemers uitgenodigd die kennis hebben van het betreffende onderwerp. Bijvoorbeeld: seminars organiseren waar ideeën worden bedacht over nieuwe activiteiten die in het dorps huis kunnen worden georganiseerd. Dit kan ook weer worden onderverdeeld in verschillende leeftijdscategorieën. Aangezien de ideeën worden bedacht vanuit de bewoners zelf, is er een grote kans op veel animo. De activiteiten spelen automatisch in op de vraag waardoor er veel deelnemers zijn. Hierdoor komt er meer reuring in het ontmoetingscentrum.

2. Verduurzamen

Het verduurzamen van het ontmoetingscentrum. Hierbij is de ambitie om het dorps huis energieneutraal te maken en van het gas af te krijgen. Voorbeelden van maatregelen zijn zonnepanelen, Ledverlichting, isoleren, et cetera. Er wordt niet direct geld verdiend aan dit idee. Wel besparen ontmoetingscentra kosten, die in andere activiteiten kunnen worden gestopt.

3. Sponsoring in dorpskrant

Stimuleren gebruik dorps huis in dorpskrant en in jaarvergadering. Hierdoor moet duidelijk worden waarvoor en wanneer het dorps huis gebruikt kan worden. Uiteindelijk moeten de mensen, die niet wisten dat het mogelijk was, gestimuleerd worden het dorps huis te gebruiken. Op deze manier worden meer inkomsten gegenereerd.

Bibliografie

- Autoriteit Consument & Markt. (2020, mei 29). *ACM: pakketbezorging verloopt goed, maar er is ruimte voor verbetering*. Opgeroepen op mei 10, 2021, van Acm: <https://www.acm.nl/nl/publicaties/acm-pakketbezorging-verloopt-goed-maar-er-ruimte-voor-verbetering>
- Doarpswurk. (2020). *Gevolgen coronacrisis voor dorps- en buurthuizen*. Raerd: Doarpswurk. Opgeroepen op maart 22, 2021
- Doarpswurk. (z.d.). *Missie & visie Doarpswurk*. Opgeroepen op januari 25, 2021, van Doarpswurk: <https://www.doarpswurk.frl/missie-en-visie-van-doarpswurk/>
- Doarpswurk. (z.d.). *NETWERK DUURZAME DORPEN: ONTMOETEN, DELEN & INSPIREREN*. Opgeroepen op februari 23, 2021, van Doarpswurk: <https://www.doarpswurk.frl/werkgebieden/duurzame-dorpen/netwerk-duurzame-dorpen-ontmoeten-delen-inspireren/>
- Dorpshuizen. (z.d.). *Dorpshuizen*. Opgeroepen op maart 15, 2021, van Dorpshuizen: <https://www.dorpshuizen.nl/wat-een-dorpshuis/>
- Hendriksma, M. (2020, mei 15). *DORPSHUIZEN KIND VAN DE REKENING*. Opgeroepen op maart 15, 2021, van Binnenlandsbestuur: <https://www.binnenlandsbestuur.nl/ruimte-en-milieu/achtergrond/achtergrond/dorpshuizen-kind-van-de-rekening.13353346.lynkx>
- iAsset. (sd). the province of Fryslan. *the province of Fryslan*. Provincie Fryslân, Leeuwarden. Opgehaald van <https://iasset.nl/project/provincie-fryslan/?lang=en>
- Rijksoverheid. (2020, augustus 31). *Aanvullende compensatie corona voor gemeenten*. Opgeroepen op maart 15, 2021, van Rijksoverheid: <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/08/31/aanvullende-compensatie-corona-voor-gemeenten>
- Tympaan de Baat. (z.d.). *Buurtkamers*. Opgeroepen op mei 10, 2021, van Tympaan-debaat: <https://www.tympaan-debaat.nl/pagina/buurtkamers#:~:text=Een%20buurtkamer%20is%20een%20kleinschalige,koffie%20of%20thee%20krijgt%20aangeboden.>